

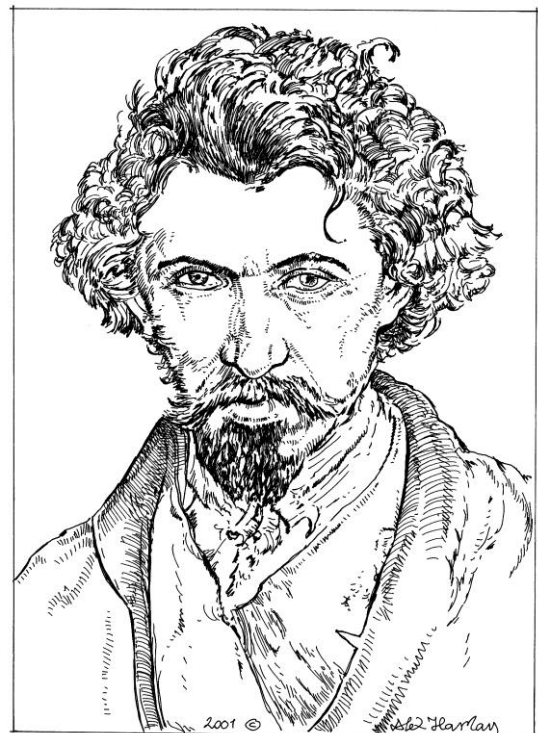
Харлан О.В.

Ілля Юхимович Рєпін. Запорожжя далеке і близьке // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2011 рік–II півріччя. У 2- частинах. Ч.II. – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2010. – С. 194-196.

1891 р. – І.Ю. Рєпін закінчив основний варіант картини “Запорожці пишуть листа турецькому султану” і вперше виставив її на персональній виставці у м. Петербурзі (120 років події).

Фрагмент картини «Запорожці...».
Прорис автора 2007 р.

І.Ю. Рєпін. Малюнок автора 2007 р.

Ілля Юхимович Рєпін народився у приміській слободі міста Чугуєва Харківської губернії 5 серпня 1844 року, у родині військового поселенця.

Під впливом українського народного мистецтва формувався світогляд майбутнього всесвітньовідомого художника. Ще в дитячі роки він разом із сестричкою прикрашав скрині й писанки. У місцевих іконописців отримав перші ази художньої майстерності.

У 1863 році І.Ю.Рєпін прямує до Петербургу для навчання. Через рік він вже вступає до Академії мистецтв.

Тут він навчається з ранку до пізньої ночі не виходячи з кімнати. Особлива чистота палітри, чіткість зображення і об'ємів, м'яка пластика форм та вишуканість лінії приваблювала молодого Іллю у роботах Брюллова. Він багато копіював з картин всесвітньо відомого майстра, але творча

індивідуальність художника поступово пересиливала сліпе повторювання та творче переосмислення робіт попередників до неповторних авторських творів майстра.

Часто молодий художник приїздив на батьківщину. Як відомо з його епістолярної спадщини йому дуже подобалося перебувати на Україні й плідно тут працювати. До свого приятеля-живописця В.Д.Поленова Ілля Юхимович писав: «...не можу не поділитися з Вами нашою українською зимою: ось вже більше 3-х тижнів, як на небі буквально, ні хмаринки, сонце сяє, як в Італії, і таке ж блакитне небо, при білому сьйві з морозом!!! А ночі почалися такі місячні, що навіть втрачають вже усіляку фантастичність, це просто день!!!».

Захоплення історичним жанром починається з 1879 року на довгі роки. До самого кінця життєвого шляху це захоплення визначатиме його творчу долю.

Перше документальне свідчення про художній задум «Запорожців...» датовано 26 липня 1878 року, коли на старій дачі Мамонтових під Москвою, Рєпін виконав олівцем ескіз майбутньої картини. Вже на ньому намітивши основну композицію майбутнього полотна, Ілля Юхимович ще тривалий час ескізував та виношував задум грандіозного шедедру.

За свідченнями істориків та мистецтвознавців, найбільший вплив на формування та пошук мотивів майбутнього полотна Рєпіна, мали літературний твір М.В.Гоголя «Тарас Бульба» та художній твір І. Крамського «Хохіт». Як вважав дослідник творчості Рєпіна Ю. Белічко саме робота «Хохіт» надала Іллі Юхимовичу своєрідний емоційний ключ для «Запорожців».

Про існування так званої грамоти запорозьких козаків до турецького султана на Україні було добре відомо, ця легендарна подія була добре відома художнику з дитинства, тож повторне знайомство з текстом в Абрамцевому надихнуло його на написання твору.

У дійсності ж україніка в творчості митця має більш глибокі корені та зацікавлення. Не випадково він мріє про подорож по Україні. Козацька держава XVI-XVIII ст. з її героїчною боротьбою за національну незалежність і свободу, драматизм її історичної долі, мальовничість і романтика козацького побуту притягувала до себе Рєпіна ще з дитячих років.

Пошук запорозької старовини у творчості І.Рєпіна знаходився у тісному зв'язку з культурними процесами що відбувалися того часу в Російській імперії. Мається на увазі розвиток етнографічної та історичної наук, дослідження та публікації, художня та літературна творчість, постійні контакти з діячами науки та мистецтва на тлі розквіту вивчення національної культурної традиції.

Добре відомі стосунки І.Рєпіна з істориком і дослідником козацького часу Д.І. Яворницьким. Їх багаторічна дружба сприяла творчій співпраці. Український вчений багато допомагав і консультував під час пошуку історичних образів колишнього Запорожжя. Саме після цього у 1880 році

Ілля Юхимович вирушає у паломницьку подорож по місцям козацької слави, повторюючи маршрут Т.Г.Шевченка та М.Костомарова.

Під час подорожі художник відвідує Київ, Чернігівщину, Запорожжя. На Запорожжі Рєпін прямує по Дніпру по місцям колишніх Січей, відвідує Старий Кодак та Дніпрові пороги. Подорожуючи Україною Рєпін назбирав необхідний матеріал для своїх праць, виконав більше 400 етюдів з архітектурної тематики, історичного пейзажу та старожитностей козацьких.

Над темою запорозького козацтва Рєпін працював більше двадцяти років, виконавши за цей час величезну кількість шедеврів присвячених славним лицарям Запорожжя. Що стосується картини «Запорожці...», то загальновідомо що майстром було створено два великих полотна і величезна кількість ескізів олією та олівцем.

Перше полотно, якому звісно й присвячено дану працю, І.Ю. Рєпін створив за період з 1880 по 1891 рік. Воно належить Російському музею в Санкт-Петербурзі. Друге, написане з 1889 по 1896 рік, раніше знаходилося у Державній Третьяковській галереї, у 1932 році його повернули на Батьківщину живописця (зараз ця робота зберігається у Харківському художньому музеї).

Детальну характеристику обох картин, під час роботи Рєпіна над ними, знаходимо у Д.І.Яворницького: «...Окрім головної великої картини Рєпін одночасно писав і варіант трохи меншого розміру. На ньому нема багатьох фігур, присутніх на самій картині (мається на увазі 1-й варіант – О.Х.), але присутні інші типи. Писар на варіанті той же, але вже доволі підстаркуватий, пише в окулярах, в нього одна гусяча пір'їна у руці, а інша, про запас, за правим вухом (писарем художник зобразив самого Дмитра Івановича). Без сорочки сидить не один козак, а двоє...».

Існують думки про спільну роботу Рєпіна та Яворницького, щодо ретельного опрацювання композиційного розміщення постатей на картині. Так чи інакше, але добре відомо, що кожний персонаж картини мав свою дійсно існуючу людину. З натури намальовано кожного окремого героя картини. Під час виконання полотна художник ставив перед собою на меті досягти не лише історичної достовірності, але навіть антропологічної та етнографічної правдивості. Більшість образів було намальовано з етнічних українців козацьких родин. Всі речі, зображені на полотні, було представлено Д.І. Яворницьким з музейного зібрання, або ж змальовано під час вище згаданої подорожі по місцям козацьких поселень.

Тож результатом творчого та наукового пошуку став неповторний витвір мистецтва, який відзначається реалістичністю (на той час образи запорожців уявлялися саме такими, якими їх зобразив Рєпін), привабливістю персонажів та композиції, своєрідним колоритом. Саме ця робота стала візитівкою відомого російського живописця, який за походженням був українцем. Саме ця робота стала найвідомішим живописним твором присвяченим запорожцям. Саме ця картина, навіть сьогодні, на високому рівні репрезентує гідну й привабливу сторінку історичну сторінку козацької спадщини України

– далеке та близьке Запорожжя з веселою вдачею та безмежною мужністю запорозьких козаків.

Харлан О.В.

Література: Репин І.Е. Далекое близкое. – Л.-М.: Искусство, 1964;

Репин І.Е. Избранные письма: в 2-х томах. 1867-1930. – М.: Искусство, 1969;

Венгловський С.А. Ілля Рєпін. – К., 1987;

Рисунок и акварель русских художников втор. пол. XVIII–нач. XX вв. Каталог выставки. Киевский Государственный музей русского искусства. – Киев, 1964. / Репин Ілля Ефимович. Рисунки выполнены во время путешествия по Украине в 1880 году;

Белічко Ю. Україна в творчості І.Ю. Рєпіна. – К.: Мистецтво, 1963;

Богущ П. Ілля Рєпін на Нікопольщині. – Днепропетровск: «Пороги», 1993;

Харлан О.В. До історії церкви святого Архістратиґа Михаїла села Грушівка Вишетарасівської волості Катеринославського повіту // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Вип. 2. Частина друга. – К.: АртЕк, 2007. - С.162-163.